

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

Politiker, tjänstemän och Pantrarna – maktrelationer i förorten

Författare: Sarah K. Hirani
Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp
Vårterminen 2013
Handledare: Eva Kärfve

Abstrakt

Författare: Sarah K. Hirani

Titel: Politiker, tjänstemän och Pantrarna – maktrelationer i förorten

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Vårterminen 2013

Handledare: Eva Kärfve

Lunds universitet, Sociologiska institutionen

Pantrarna för upprustning av förorten är en förening som grundades i Göteborg år 2011. Pantrarnas organisering har en grund i förortens sociala och ekonomiska ojämlikhet och politiska underordning i förhållande till samhällets mer välbärgade områden. Pantrarna har agerat utifrån ett glapp som de upplever finns mellan förortens invånare och de politiska beslutsorganen. Genom en självpåtagen representativ roll har de försökt att minska det glappet och företräda intressen hos invånarna i stadsdelen Biskopsgården inför de lokala politikerna. Kampen för en fritidsgård har varit en av föreningens huvudfrågor under 2011-2012. I direkt dialog med politiker och tjänstemän har Pantrarna deltagit i en process för att starta en ny fritidsgård. Hur denna process har gått till är i fokus för föreliggande empiriska studie. Syftet med studien är att förstå maktrelationerna mellan nämnden, förvaltningen och Pantrarna – hur har makt utövats? Ytterligare ett syfte är att förstå hur dessa maktrelationer relaterar till förortens position i förhållande till det övriga samhället.

Empirin består i huvudsak av intervjuer med nyckelpersoner från nämnden, förvaltningen och Pantrarna samt observationer och filmmaterial. Norbert Elias processsociologi har applicerats på studiens empiriska underlag för att undersöka hur maktrelationer inom den studerade figuren har format och fört processen framåt. Maktrelationens asymmetri har lett till att nämnden och förvaltningen har haft ett övertag i processens fortlöpande, vilket Pantrarna har motverkat genom aktioner som har syftat till att sätta press på nämnden och förvaltningen. En metod har varit att storma nämndens öppna möten och i stor grupp framföra sina gemensamma krav. Att föreningen nådde sitt mål – etableringen av en ny fritidsgård – ser de som ett resultat av att de har varit aktiva på flera fronter samtidigt, genom dialog, opinionsbildning och aktioner.

Nyckelord: demokrati, förort, mobilisering, ungdom, politik, medborgare, Pantrarna.

Innehållsförteckning

	sida
1. Inledning	1
1.1 <i>Disposition</i>	1
1.2 <i>Syfte och forskningsfråga</i>	1
1.3 <i>Tidigare forskning</i>	2
2. Metod	3
2.1 <i>Tillgång</i>	3
2.2 <i>Material</i>	3
2.3 <i>Reflektioner</i>	4
2.4 <i>Avgränsningar</i>	5
2.5 <i>Etiska överväganden</i>	5
3. Teori	6
3.1 <i>Norbert Elias och processociologin</i>	6
3.2 <i>Förorten</i>	8
4. Pantrarna i Biskopsgården	9
4.1 <i>Presentation av Västra Hisingen</i>	9
4.2 <i>Presentation av föreningen</i>	9
4.3 <i>Bakgrund till föreningens bildande</i>	9
4.4 <i>Händelseförlopp</i>	11
5. Analys	13
5.1 <i>Folket och makten</i>	13
5.2 <i>Figurationen i Biskopsgården</i>	15
5.3 <i>Parternas ömsesidiga beroende</i>	16
5.4 <i>Att samarbeta eller motarbeta</i>	17
5.5 <i>Kommunikation och konfrontation</i>	20
5.6 <i>Skidresan</i>	22
5.7 <i>De etablerades nätverk</i>	24
6. Slutsatser och avslutande diskussion	26
7. Källförteckning	28

1. Inledning

Som en reaktion på avsaknaden av en fritidsgård bildades föreningen *Pantrarna för upprustning av förorten* (här efter benämnd Pantrarna) i Göteborg år 2011. Ett av föreningens första konkreta mål var att se till att etablera en fritidsgård för äldre ungdomar i södra delen av stadsdelen Biskopsgården. Målet riktades som ett krav till stadsdelsnämnden som beslutade att starta en utredning. För att påskynda processen har Pantrarna uppfordrat social mobilisering, genomfört politiska aktioner och fört dialog med stadsdelsnämnden (SDN) och stadsförvaltningen (SDF), bland annat i en dialoggrupp med representanter från samtliga tre aktörer. Sommaren 2012 fick SDF det officiella uppdraget att påbörja planeringen av fritidsgården som väntas öppna under hösten 2013. Händelseförloppet som här sammanfattats i korthet är i fokus för denna empiriska studie, som i huvudsak bygger på intervjuer med nyckelpersoner från Pantrarna, SDN och SDF. Studien är utöver dessa intervjuer baserad på deltagande observation, filmat material, protokoll och andra dokument som använts av Västra Hisingens stadsdelsnämnd, samt material från nyhetsmedier.

1.1 *Disposition*

Nedan i denna inledning förklaras studiens syfte och forskningsfråga, efterföljt av en presentation av tre studier inom närliggande ämnen. I kapitel två redogörs för studiens metodologiska tillvägagångssätt. I kapitel tre presenteras Norbert Elias processsociologi och modellen etablerade-outsiders. Därefter följer en teoretisk beskrivning av förorten. Termens betydelse i föreliggande studie förklaras och modellen etablerade-outsiders appliceras på "samhällets" relation med förorten. I kapitel fyra presenteras i korthet stadsdelen Västra Hisingen och föreningen Pantrarna. Därpå följer en kronologisk återgivning av det händelseförlopp som studien behandlar. I kapitel fem analyseras detta händelseförlopp tematiskt. I kapitel sex återges analysens huvudsakliga slutsatser tillsammans med avslutande reflektioner.

1.2 *Syfte och forskningsfråga*

Denna studie följer en lokalt avgränsad process som har ägt rum inom den svenska demokratins praktiska tillämpning, under ungefär ett och ett halvt år. Studiens syfte är att utgöra ett stickprov på hur demokratin i Sverige fungerar i fråga om medborgares inflytande i sin näromgivning; mer specifikt, hur en gruppering i förorten har interagerat med ett lokal politiskt organ och dess verkställare. I studien undersöks relationer mellan tre aktörer på den lokala demokratins arena: stadsdelsnämnden, stadsdelsförvaltningen och föreningen Pantrarna. Jag har intresserat mig för maktutövning som en relationell praktik. Den huvudsakliga forskningsfrågan är: *Hur har de studerade aktörerna utövat makt gentemot varandra?*

För att få inblick i hur maktrelationer mellan aktörerna har sett ut, har jag undersökt besluts- och arbetsprocessen avseende fritidsgården med fokus på hur interaktion och kommunikation har fungerat. Ämnet är sociologiskt relevant för att det belyser kontaktplanet mellan en organisering i det civila samhället och en offentlig institution med beslutsfattande auktoritet. Civilsamhällets och ideella

organisationers betydelse för demokratin har kommit att belysas allt mer i takt med att deltagande inom partipolitik och politiska val har sjunkit bland befolkningen (Demokratiutredningen 2000; Dahlstedt 2005). Särskild uppmärksamhet har riktats mot det oproportionerligt låga deltagandet bland personer med utländsk bakgrund och personer bosatta i mångetniska förorter – två kategorier som av uppenbara skäl ofta sammanfaller. Att undersöka ett fall där en förortsorganisation har tagit plats i det lokala politiska rummet är därför betydelsefullt.

1.3 Tidigare forskning

Jag har inte funnit någon tidigare forskning om Pantrarna. Föreningens förhållandevis korta existens är troligtvis en anledning till att den inte har hunnit leta sig in i vetenskapliga sammanhang. Överhuvudtaget så har jag inte funnit forskning som inriktar sig specifikt på hur politiskt aktiva föreningar målmedvetet riktar in sig på att utöva påtryckning gentemot de lokala politiska beslutsorganen. Nedan presenteras tre studier som är nära besläktade med föreliggande studie, även om de har ett annorlunda fokus.

Rayén Kelilnejads kandidatuppsats bär titeln *Identitet, gemenskap och social mobilisering* (2013) och handlar om Megafonen, en förening som i likhet med Pantrarna organiserar folk som vill förbättra villkoren för förorten. Kelilnejad har intervjuat fem personer som är aktiva i Megafonen. Studien undersöker dock inte hur Megafonen interagerar med lokala politiska beslutsorgan, utan fokuserar på hur identitet relaterar till mobilisering. Socialt konstruerade identiteter som ”svensk” och ”invandrare” visar sig vara problematiska att förhålla sig till. Istället är det en identifikation med förorten som utgör grunden till mobilisering, genom delade erfarenheter av diskriminering och ojämlikhet. Förortsidentiteten förstås som användbar i mobiliseringen eftersom den ”sammanfogar olika förtryckande strukturer som klassamhället, segregation och rasism” (2013:30). Som politisk strategi är dock viljan att förändra sitt samhälle det centrala motivet, eftersom det kan ha en exkluderande funktion att bygga en organisation på identiteter. Föreliggande studie har inte undersökt vilken roll identiteten spelar för mobilisering hos Pantrarna, men materialet pekar mot liknande förortsidentifikation och politiska motiv som Kelilnejad funnit hos Megafonens medlemmar.

Magnus Dahlstedts avhandling *Reserverad demokrati* (2005) uppehåller sig vid frågan om hur ”invandrare” deltar i den demokratiska representationsprocessen och är baserad dels på intervjuer och fältstudier i mångetniska förorter, dels på diskursanalys av pressmaterial. Förorten föreställs vara bebodd av personer som är politiskt passiva, men som Dahlstedt visar blir förorten strukturellt osynliggjord och utestängd från politiskt deltagande. Den svenska ”representativa” demokratin bygger på en monokulturell hegemoni, där det som anses avvika från ”svenska värden” och ”svensk normalitet” sorteras bort genom intrikata processer som pågår inom massmedia såväl som inom det partipolitiska livet självt. Resultatet blir en demokrati som Dahlstedt ser som reserverad för vissa grupper, vilket leder till en reserverad inställning hos de exkluderade. Det bristande förtroende gentemot politiska etablissemang som Dahlstedt tar upp är också framträdande hos Pantrarna. Deras självpåtagna representativa roll bygger dock inte på

att i huvudsak företräda ”invandrare” utan på att företräda förortens invånare gentemot den flerdimensionella ojämlika behandling de möter.

Lisa Kings avhandling *Till det lokals försvar – Civilsamhället i den urbana periferin* (2011) handlar om föreningslivet i stadens marginaliserade områden. Den empiriska analysen studerar frivilliga organiseringar i civilsamhället i förorterna Rinkeby och Tensta i nordvästra Stockholm. Det teoretiska innehållet handlar om två parallella förändringsprocesser, ökad homogenisering och intensifierad fragmentering, som resulterar i rumslig segregation. Studiens syfte är att öka förståelsen för hur de som påverkas negativt av den intensifierade fragmenteringen organiserar sig i lokala föreningar. Kings finner ett rikt och omfattande föreningsliv i de studerade förorterna, något som kontrasterar mot bilden av förorten som en plats präglad av brist på engagemang och mobilisering. De vanligast förekommande föreningarna är de som organiserar sig kring gemensamma intressen (etnicitet, nationalitet, kvinnor, pensionärer) eller livsstilar (kultur, idrott, hobby). Det visade sig att föreningarna ofta täckte upp där det offentliga och privata inte räckte till; de bildade mötesplatser och nätverk som gav människor möjlighet att knyta kontakter, finna jobb och främjade deras välfärd. Den sociala sidan av Pantrarnas arbete passar in på det Kings har funnit; föreningen skapar mötesplatser och aktiviteter som främjar invånarnas välfärd, och i likhet med Kings studie är Pantrarna och deras förortsmobilisering ytterligare ett bevis på att förorten innehåller samhälleligt engagemang i kontrast till andra eventuella föreställningar.

2. Metod

2.1 Tillgång

Jag fick vetskap om Pantrarna genom politiskt aktiva vänner. Därefter publicerades två artiklar om Pantrarna i en kulturtidskrift som jag själv är redaktionsmedlem i. Kollegor i redaktionen som hade kontakt med aktiva medlemmar i Pantrarna gav mig deras kontaktuppgifter och jag tillfrågade dem om jag fick träffa dem för intervjuer. Intervjupersonerna inbjöd mig även att vara med under tre evenemang i Malmö (som visserligen var öppna för allmänheten) samt under ett möte, då jag gjorde deltagande observationer. Efter att ha intervjuat medlemmar i Pantrarna och läst allmänna handlingar rörande fritidsgården, kunde jag identifiera vilka politiker och tjänstemän som var angelägna att intervjua. Jag kontaktade dem via telefon och e-post. Under en deltagande observation tog jag kontakt med filmarna som följer Pantrarna och fick därefter det filmade materialet från dem via e-post.

2.2 Material

Det empiriska underlaget består i huvudsak av semistrukturerade intervjuer med nyckelpersoner i den studerade processen. Intervjuerna ägde rum under november och december 2012. Sex medlemmar ur föreningen Pantrarna deltog i en gruppintervju. Fyra av dem deltog aktivt i hela intervjun medan två medverkade under kortare tid och talade mindre. Gruppintervjun ägde rum hemma hos en av intervjupersonerna på Hisingen. Tre av stadsdelsnämndens politiker intervjuades enskilt. Ordförande

Håkan Persson (S) intervjuades i sitt arbetsrum i Göteborgs stads lokaler på Västra Hisingen. Första vice ordförande Birgitta Simonsson (M) intervjuades på ett café i centrala Göteborg. Anders Moberg (S) intervjuades på ett café i Göteborgs stads lokaler på Västra Hisingen. En tjänsteman vid Västra Hisingens stadsdelsförvaltning, Henrik Dahlqvist, intervjuades i sitt arbetsrum på Vårvindens fritidsgård. Henrik Dahlqvist har tillsammans med Anders Moberg och Birgitta Simonsson ingått i dialoggruppen med representanter från SDF, SDN och Pantrarna. De två pantrar som vid flest tillfällen deltagit i dialoggruppen, Majsa och Rodrigo, finns med bland de medlemmar som intervjuats. Kompletterande intervjufrågor har ställts via e-post och blivit skriftligen besvarade.

Deltagande observationer ägde rum vid sammanlagt fyra tillfällen i november-december 2012. Tre av dessa skedde när Pantrarna besökte Malmö för att berätta om sin verksamhet och starta upp Pantrarna i Lindängen. Den sista deltagande observationen ägde rum i Göteborg då föreningen hade ett möte över videochatt med den nyetablerade systerföreningen i Lindängen, Malmö. Jag har även inhämtat en del information från Pantrarnas hemsida och internetbaserade sociala forum.

Jag har sett dokumentären *Behandla inte oss som djur* som skildrar Pantrarnas första verksamhetsår (Palkestål & Rundberg 2012) genom bland annat intervjuer och filmade aktioner. Dokumentären är filmad av Leo Palkestål och Anders Rundberg, vilka även har låtit mig se deras fullständiga oredigerade filmmaterial från tre tillfällen då föreningen Pantrarna har deltagit i Västra Hisingens stadsdelsnämnds förmöten (14 juni och 25 oktober 2011, samt 12 juni 2012).

Jag har läst allmänna handlingar rörande föreningen Pantrarna och arbetet med fritidsverksamheter i Biskopsgården 2011-2012. Jag har även läst icke offentliga anteckningar från möten i dialoggruppen. Slutligen har jag läst ett flertal artiklar och tittat på nyhetsinslag rörande föreningen Pantrarna och andra relevanta händelser i Biskopsgården 2009-2013.

2.3 Reflektioner

Intervjuerna har gett mig fördjupad kunskap om hur de inblandade aktörerna har tolkat sin egen position såväl som andras positioner i den process som förhandlingar kring fritidsgården inneburit. Att jag har gjort både individuella intervjuer och en gruppintervju har att göra med vad som har passat intervjupersonerna bäst. Gruppintervjun visade sig vara praktisk eftersom personerna kunde hjälpa varandra att minnas och utveckla varandras berättelser. Det primära syftet med intervjuerna har varit att förstå hur interaktion mellan aktörerna har fungerat utifrån deras egen synvinkel. De händelser och upplevelser som har återberättats för mig representerar den intervjuades subjektiva uppfattning, vilket jag främst ser som en tillgång eftersom jag är intresserad av hur processen har trett sig för de inblandade. Samtidigt är det problematiskt, men oundvikligt, att uttalanden kan vara färgade av partiskhet gentemot den egna gruppen av kollegor eller kamrater. Läsaren ombeds att ha i åtanke att samtliga intervjuade talar utifrån en särskild position. Återberättade händelser och upplevelser är även begränsade till personens minne. Ibland har det gått flera månader, ibland över ett år, mellan den återberättade händelsen och

intervjutillfället, så detaljer kan ha glömts bort. Offentliga handlingar, anteckningar och nyhetsjournalistik har dels varit till hjälp med att bekräfta vissa återberättade händelser, dels hjälpt mig att bygga en sammanhängande bild av hur händelser har avlöpt varandra. Ibland har det även varit till nytta att få en inblick i hur händelser har omskrivits i medier. Det filmade materialet har gett god insyn i hur kommunikation mellan Pantrarna och SDN under förmötena har sett ut. Filmmaterialet har tillåtit mig att göra egna tolkningar av dessa möten, och har därför varit ett användbart komplement till den information som jag har erhållit via intervjuer. Observationerna, tillsammans med Pantrarnas hemsida och sociala forum, har i huvudsak gett inblick i hur Pantrarna nätverkar och i hur de presenterar sin förening.

En svaghet i materialet är att jag har intervjuat endast en tjänsteman. Det hade varit berikande med fler perspektiv från någon som varken är politiker eller panter, eftersom dessa parter berättelser ofta är motstridiga. En nyckelperson var en tjänsteman som ingick i dialoggruppen men som tragiskt insjuknade och gick bort innan denna studie påbörjades.

Frågan om fritidsgården kan inte helt och hållet separeras från andra frågor som Pantrarna har drivit samtidigt. Fritidsgården var dock en huvudfråga för föreningen och i materialet har den varit tydligt urskiljbar. Det är möjligt att kampen för fritidsgården och parallella kamper har interagerat på fler sätt än vad som framgår i mitt material. Jag gör inga anspråk på att ge en fullständig bild av hur den studerade processen har gått till. Jag har fokuserat på maktrelationer, men många andra aspekter av processen hade varit möjliga att studera. Även studiet av maktrelationer hade kunnat utvidgas och penetreras mer och på andra sätt än vad denna studie gör. De skeenden och förhållanden som har analyserats är de som jag har haft störst mängd data på och funnit mest relevanta för studiens syfte och forskningsfråga.

2.4 Avgränsningar

I viss mening är det som studeras en pågående process, då fritidsgården ännu inte är ett fysiskt faktum vid denna studies publicering. Studien är dock avgränsad till en tidsrymd som tar vid när föreningen bildades i februari 2011 och upphör i juni 2012 då SDF fick uppdraget att påbörja planeringen av fritidsgården. Bakgrunden till föreningens bildande och dess kontext kommer också att beskrivas i den mån de är relevanta för forskningsfrågan. Pantrarnas egenskaper som organisation är inte föremål för denna studie, därför beskrivs inte Pantrarnas organisatoriska struktur, mötesformer och liknande. Föreningens ideologiska uttryck och socialt inriktade arbete kommer inte att beskrivas närmare än vad som är nödvändigt för forskningsfrågan. Jag ger heller ingen beskrivning av föreningens inspirationskälla The Black Panther Party, en organisation som bildades i USA år 1966 och kämpade för social rättvisa.

2.5 Etiska överväganden

De politiker som medverkar i denna studie innehar offentliga positioner och har intervjuats endast i egenskap av sina politiska roller. Anonymisering har därför inte ansetts vara skäligen etisk synpunkt. Från tjänstemannen har jag inhämtat samtycke att publicera fullständigt namn. Jag har också inhämtat

samtycke att publicera förnamn på de medlemmar i Pantrarna som medverkar i studien. Vid citat där jag inte har inhämtat samtycke, har jag utelämnat den citerades namn.

3. Teori

3.1 Norbert Elias och processociologin

Föreliggande studies teoretiska utgångspunkt är Norbert Elias figurationella sociologi, även kallad processociologi (Gabriel & Mennell 2011). Elias införande av begreppet *figuration* syftar till att främja studiet av mellanmännsliga fenomen som processer av ömsesidigt beroende, snarare än statiska strukturer eller system (Elias 2012). De senare riskerar att negligera föränderligheten i mellanmännsliga relationer. Samtidigt vänder Elias sig emot ett strikt individorienterat perspektiv, eftersom ett sådant brister när det gäller att upptäcka att individen alltid är en föränderlig nod i de relationer och omständigheter som hon deltar i. Varken holism eller atomism kan enligt Elias, på egen hand ge en fullständig bild av mänsklig samverkan (1998:113 ff.). Helheten är beroende av sina beståndsdelar lika mycket som beståndsdelarna är beroende av helheten. Elias ser en problematik, åtminstone inom samhällsvetenskapliga sammanhang, i att använda ord som lockar oss till att se verkligheten som stillastående, i fastlåsta positioner. Ord som struktur, organisation och kultur riskerar att göra just det (2012:127). Elias alternativ, begreppet *figuration*, konnoterar således en grupp människor som ingår i ömsesidiga och dynamiska beroendeförhållanden. Med hjälp av den teoretiska modellen *figuration*, efterlyser Elias en förståelse av världen som en väv av processer, där en rörelse i en del kan ge verkan i en annan del, inte på grund av *vad* de är för varandra, utan på grund av *hur* de har med varandra att göra. Elias frekventa bruk av orden *ömsesidigt beroende* (interdependence) syftar just till att belysa hur *figurationer* är sammanvävda. En *figuration* kan bestå av en liten grupp människor, exempelvis en skolklass, lika gärna som ett stort samhälle eller en stat (2012:126 f.). Sådana stora *figurationer* är mer komplexa eftersom deras ömsesidiga beroenden är mer differentierade och ofta indirekta. Den *figurationella sociologin* är i föreliggande studie användbar dels för att förstå hur en lokal, förhållandevis liten *figuration* samtidigt hänger ihop med en mycket större samhällslig *figuration*, dels för att undvika att fastna i statiska kategorier av resurssvaga respektive resursstarka grupper i fråga om makt.

Jag använder mig av Elias *game models* som ett teoretiskt ramverk (1998:113-138). Dessa modeller utgör inte en teori i sig, utan Elias kallar dem för didaktiska modeller (1998:131). Deras syfte är att illustrera hur människors maktrelationer alltid är processer. Detta gestaltar Elias genom att låta oss se på maktrelationer som *spel*. Anledningen till att jag använder modellerna är att jag vill studera makt som en relationell praktik. Elias efterlyser att sociologiska problem arrangeras i balansförhållanden snarare än i förtingligande termer. ”Power is not an amulet possessed by one person and not by another; it is a structural characteristic of human relationships – of *all* human relationships”, skriver Elias (1998:116). Det är också så jag använder mig av ordet *makt* i denna studie. Makt i form av en relationell praktik betyder att makt finns först när den används: när man får något att gå i den riktning man vill att det ska

gå. Mot bakgrund av förståelsen av makt som en process, betyder det att makt är ständigt närvarande och utövas av oss, mot oss, och via oss.

One may say that one 'has' power and leave it at that, although such a usage, which implies that power is a thing, leads down a blind alley. A more adequate solution to problems of power depends on power being understood unequivocally as a structural characteristic of a relationship, all-pervading and, as a structural characteristic, neither good nor bad. It may be both. (Elias 1998:132)

Denna studie behandlar hur en grupp människor har arbetat med att gemensamt forma ett samhälle. Som vi kommer att se, har deras inbördes maktrelationer varit avgörande för hur processen har tagit form. Föreningen i studien har krävt ökat inflytande i den lokala politiken, men dess medlemmar kommer från grupper som har ett underskott på politisk inflytande i det svenska samhället (förortsinvånare, unga, rasifierade). Därmed är det tydligt att makt, precis som Elias skriver, varken är av godo eller av ondo, och inte heller är något som endast en överordnad grupp kan använda. Att studera makt som en relationell praktik innebär att det inte finns några fasta värden efter vilka jag kan mäta den makt som har utövats. Studien uppehåller sig istället vid hur aktörer har påverkat varandra.

En lättfattlig tillämpning av figurationell sociologi finns i "Etablerade och outsiders" (Elias & Scotson 2010). I boken studeras ett litet samhälle som delas in i en gammal del och en nyare del. Bostadsområdena och personerna som bor i dem är i nästan alla avseenden lika varandra, den enda väsentliga skillnaden är att personerna i det nyare området är nyinflyttade. Det är denna grupp som kommer att utgöra "outsiders", eller "nykomlingar", i förhållande till den gamla gruppen, "de etablerade". Studien visar hur de etablerades maktövertag gentemot nykomlingarna reproduceras på olika sätt. Ett sätt är det Elias kallar *pars pro toto* ("delen istället för helheten"), där de etablerade bedöms efter sin "bästa" del medan outsiders bedöms efter sin "sämsta" del. Det handlar således inte om gruppernas egentliga egenskaper, utan om vilka egenskaper som *föreställs* som symptom för hela gruppen. I studien fann man också att den negativa bild som de etablerade hade av outsidergruppen, var motsatsen till den positiva bild de hade av sig själva. Att tillskriva nykomlingarna *gruppskam* – att stigmatisera dem – var således sammanvävt med att attribuera sin egen grupp av etablerade med *gruppkarisma* – ett upphöjande av hela gruppen till de "bästa" nivå. Vad studien också visar är att de egenskaper som outsiders beskylls för är resultatet av de etablerades beteende. En liknelse är att samma grupp som diskriminerar rasifierade människor på arbetsmarknaden sedan beskyller dem för att leva på socialbidrag. Elias och Scotson blev så småningom varse att det de bevittnade i det lilla samhället de studerade "hade karaktären av ett paradigm: de spred ljus över problem som man ofta mer storskaligt träffar på i samhället i stort" (2010:65). I min studie används modellen etablerade-outsiders i förhållandet mellan förorten och resten av samhället, vilket nästa avsnitt behandlar.

3.2 Förorten

Pantrarnas målgrupp är alla som vill engagera sig för att förändra sitt lokalsamhälle – *förorten*. I Pantrarnas vokabulär är förorten framförallt en socialt avgränsad plats: det välbärgade samhällets bortglömda bakgård. Kartografiska parametrar har därför ingen större relevans; även en stadsdel som ansluter direkt till innerstaden kan beskrivas som en förort utifrån rådande sociala och ekonomiska levnadsförhållanden och den diskurs som dominerar i allmänna föreställningar om området. I denna text används begreppet förorten (i bestämd form) i enlighet med en sådan språkpraxis. Andra vanliga namn är ”utsatta områden”, ”marginaliserade områden” och ”utanförskapsområden”.

Förorten är ofta en grogrund för positiv och konstruktiv gemenskap, vilket Pantrarna är ett av många exempel på. Men förorten är också en skärningspunkt där flera former av ojämlikhet sammanfaller, både vad avser resurser och status. Exempelvis är de materiella villkoren dåliga: många människor lever i fattigdom, är arbetslösa eller låginkomsttagare (Sernhede 2007). Förorten är också en plats som stigmatiseras utifrån en ekonomisk aspekt men även utifrån negativa föreställningar om de människor som bor där, vilka ofta är invandrare eller barn till invandrare och som i större eller mindre utsträckning rasifieras utifrån en vit, svensk norm (Mattson 2004:123). Därigenom har förorten blivit en symbol för ekonomisk och etnisk segregation trots att segregation i själva verket är en process som försiggår tvärs över staden och i hela landet. Förorten får en karaktär av en plats där ”de Andra” bor (Molina 1997; Ericsson, Molina & Ristilampi 2002) eller ett ”samhälle i samhället” (Dahlstedt 2005:118). Massmedia har en bärande roll i att skapa dessa föreställningar genom att beskriva förorten utifrån en ”annorlundahet” som manifesteras på olika sätt. Dels finns en exotifiering av ”de Andra” (kultur, mat, dans), dels finns ett förkastande och en rädsla för dem (religiös fundamentalism, våld, kriminalitet) (Dahlstedt 2005). Elias modell etablerade-outsiders appliceras i föreliggande studie på förhållandet mellan förorten och resten av samhället. Genom att förorten kopplas till olika former av annorlundahet får den en outsiderposition i förhållande till ett den föreställda gemenskapen av ett svenskt ”vi” – de etablerade. Figurationen är starkt framträdande i bilden av förorten som en plats bebodd av kriminella: ”man finner ständigt att outsiders av den etablerade gruppen betraktas som opålitliga, odisciplinerade och laglösa” skriver Elias (2010:38). Konsekvensen blir således att de etablerades gruppkarisma konnoterar pålitlighet, disciplin och laglydighet. Det svenska samhällets självbild kan innehålla god moral och normalitet genom att kontrasteras mot den amoraliska, avvikande förorten. Bilden av förorten som behäftad med politisk likgiltighet eller rent av antidemokratiska värden (Dahlstedt 2005) får också de etablerades samhälle att framstå som genomsyrad av demokrati och universella värden (jfr Jonsson 2004). Förutom den gruppkarisma som de etablerade får åtnjuta genom denna asymmetriska maktrelation, försäkras den också om materiella privilegier, inte minst bättre chanser till arbete eftersom den etablerade löper mindre risk att vara arbetslös än den som är bosatt i förorten.

4. Pantrarna i Biskopsgården

4.1 *Presentation av Västra Hisingen*

Södra Biskopsgården, Norra Biskopsgården och Länsmansgården bildar området Biskopsgården, som tidigare hade en egen nämnd. SDN Västra Hisingen bildades 1 januari 2011 genom en sammanslagning av SDN Biskopsgården och SDN Torslanda, och sörjer för 50 000 invånare. Vartannat sammanträde hålls i Biskopsgården och vartannat i Torslanda. Varje nämndsammanträde föregås av ett ungefär 45 minuter långt förmöte då allmänheten har möjlighet att ställa frågor och lämna förslag och synpunkter. Under det direkt efterföljande sammanträdet är allmänheten välkomna som åskådare men ej som deltagare.

Segregationen inom Västra Hisingen är tydlig. Medelinkomsten i Torslanda är ungefär 150 000 kr högre än den i Biskopsgården (Göteborgs stad 2007). Värdena för arbetslöshet, ohälsa och socialbidrag är också lägre i Torslanda (Göteborgs stadskansli 2010). Biskopsgården har en ung befolkning i jämförelse med Torslanda. I Södra Biskopsgården bor ungefär 7000 personer varav drygt 1000 är barn under 16 år och ytterligare 1000 är i åldern 16-24 år (Västfolket 2010). Enligt Rädda Barnens rapport om barnfattigdom levde 34 % av alla barn i Biskopsgården i fattigdom år 2010 (Salonen 2012:110). Motsvarande siffra för Torslanda var lägre än 2 %. I både Torslanda och Biskopsgården löpte barnen med utländsk bakgrund större risk att leva i ekonomisk utsatthet (ibid:116).

4.2 *Presentation av föreningen*

Pantrarnas verksamheter består av socialt arbete med inriktning på barn och ungdomar samt politisk aktivism. Målgruppen är alla som vill engagera sig i att förändra sitt lokalsamhälle. Den politiska sidan av Pantrarnas arbete handlar delvis om att påverka i direkta möten med politiska beslutsfattare och verkställare inom offentlig förvaltning. Ett sätt att utöva påtryckning har varit att storma nämndsammanträden. Stormning är vad Pantrarna själva kallar de aktioner då en stor skara människor har inträtt under stadsdelsnämndens förmöten som är avsedda att gästas av endast ett fåtal deltagare från allmänheten. I grupp har man sedan framfört de krav och värderingar som föreningen gemensamt står bakom genom dialog, anföranden, slagord och spontana yttranden och utrop.

Pantrarna har idag ungefär 200 medlemmar i Göteborg. Av dessa är 20-40 personer aktiva i föreningens arbete beroende på omfattning och typ av pågående verksamheter. Medelåldern är 18 år, men de aktiva är oftast några år äldre. Föreningen är fristående från politiska partier, religiösa samfund och andra organisationer. Pantrarna solidariserar sig dock ofta med andra folkliga förortsinitiativ. Utöver frågan om fritidsgården har Pantrarna även tagit andra strider för upprustning av förorten och för folket som bor där. Bland annat har föreningen stridit för gatubelysning och kritiserat nyhetsmediers rapportering om Biskopsgården.

4.3 *Bakgrund till föreningens bildande*

År 2009 genomfördes nedskärningar inom skolor i Biskopsgården. Bland annat fick 30 lärare i stadsdelen

lämna sina jobb (Cabero 2009). Föräldrar i Biskopsgården bildade en kommitté för att protestera mot nedskärningarna (Sahlberg 2009). En skolstrejk anordnades, där barnen stannade hemma från skolan (Hultén 2010). Under 2009 kom även beskedet att folkhögskolan i Biskopsgården, en filial till Göteborgs folkhögskola, skulle drabbas av nedskärningar och eventuellt läggas ned (Christell 2010). Filialen i Bergsjön hotades också av nedläggning. Protesterande elever från folkhögskolorna allierade sig med varandra och bildade en studentkommitté. I denna grupp ingick hälften av de personer som senare kom att bilda föreningen Pantrarna. En av dem var Murat, som kom att bli Pantrarnas första ordförande. I januari 2010 ockuperades folkhögskolan i Biskopsgården under tre dygn. Murat berättar att protesterna gav resultat: *Sista dagen av ockupationen fick vi reda på att politikerna, de ska inte lägga ned folkhögskolan, de ska till och med skjuta till extra pengar. Så den funkade, våran metod.*

Kring årsskiftet 2007-2008 stängdes fritidsgården The Spot ned. Därmed fanns det ingen fritidsgård avsedd för äldre ungdomar i Södra Biskopsgården, ej heller i Norra Biskopsgården eller Länsmansgården. De fritidsgårdar som fanns riktade sig till yngre barn, upp till 15-årsåldern. I slutet av januari 2011 besökte Murat biblioteket och såg att ungdomar vistades där inne utan något ärende, bara för att hålla sig varma, och Murat frågade bibliotekarien varför de inte var på fritidsgården istället. Han fick till svar att den hade stängt trots att hyran var betald, vilket han tyckte var orimligt: *Alltså jag kan gå dit och öppna stället /.../. Jag kunde inte förstå det, att det fanns ett sådant ställe exakt där på torget, och så står de utanför.* Murat och hans vän bestämde sig för att gå direkt upp till stadsdelsnämndens lokaler, ovetandes om att det just då hölls ett möte:

De höll på att prata om någonting, och jag lyssnar inte ens på vad de säger, jag bara räcker upp handen helt ur kontext och säger typ: "Varför öppnar ni inte fritidsgården? Ni har ju betalt hyra för den?" Så de svarar: "Vi har inte råd med personal. Den har drivits ideellt under ett tag och folk som drev den ideellt orkar inte göra det längre". Jag bara: "Okej jag kan driva den, ge mig nycklarna". Så sa de: "Nej ni måste bilda en förening, det måste vara en juridisk person som tar ansvar för den". Så jag sa: "Okej, vi ska bilda en förening då". (Murat)

Av ren tur lyckades Murat och hans vän göra entré under ett av högst sex möten som hålls i Biskopsgården per år. Lokalerna där fritidsgården The Spot hade varit inhyst var dock sedan flera månader planerade att tas i bruk av den öppna förskolan (tjänsteutlåtande 2011-03-08) och skulle genomgå lokalanpassning för det nya ändamålet. Men Murat stod fast vid sitt ord och inom några veckor hade en förening bildats. Det första mötet ägde rum 14 februari 2011. Fjorton personer närvarande, varav hälften kom från folkhögskolan och den andra hälften bestod av vänner och bekanta. Citatet ovan ger en bild av att tändgnistan som startade Pantrarna var av en slumpmässig karaktär. Men under den gnistan låg en soptipp av nedskärningar inom den sociala sektorn och upplevelser av att förorten och dess invånare behandlas ojämnt. Föreningen var överens om att det vore felaktigt att ge intryck av att allt skulle lösas sig med en fritidsgård, därför valdes namntillägget *för upprustning av förorten*. Det sammanhang som föreningen uppstod ur kommer att beskrivas mer i analysens första avsnitt.

4.4 Händelseförlopp

Detta avsnitt syftar till att ge en uppfattning om centrala händelser i arbetet för fritidsgården i kronologisk ordning. Händelserna kommer sedan att analyseras tematiskt.

Under föreningen Pantrarnas initierande möte beslutades att man måste presentera sig för området. Medlemmarna besökte högstadielklasser för att berätta om den nystartade föreningen samt kalla till ett stormöte för alla intresserade. Hit bjöds även lärare, rektorer, fritidsledare, fältarbetare, tjänstemän och politiker. Mötet hölls i Sjumilaskolans aula i Länsmansgården i mars 2011. De närvarande uppmanades att delta i en demonstration som skulle hållas i samband med stadsdelsnämndens sammanträde ett par veckor senare. Pantrarna spred även information om demonstrationen genom nyhetsmedier, sociala medier, affischering och samtal. Inför demonstrationen genomfördes under några dagar en namninsamlingskampanj för fritidsgården genom bland annat dörrknackning och internet.

Ett hundratal personer deltog i demonstrationen 29 mars 2011 vars höjdpunkt var att SDN:s förmöte i Biskopsgården stormades. Pantrarna och övriga demonstranter framförde sitt krav på att en ny fritidsgård för äldre ungdomar (ungefär 16-20 år) etableras i Södra Biskopsgården, samt överlämnade närmare 2000 namnunderskrifter. Pantrarna hade gjort banderoller och tryckt upp föreningströjor med en panter på som de bar under aktionen. Lokala medier hade börjat uppmärksamma Pantrarna och Göteborgsposten sände ett nyhetsinslag från demonstrationen (GPTV 2011). Politikerna beslutade att se över ärendet och gav i uppdrag till stadsdelsförvaltningen att undersöka ”behovet och möjlighet till mötesplats i södra delen av Biskopsgården” (protokoll 2011-03-29). Pantrarna ombads att inkomma med en verksamhetsplan och en inventarielista för fritidsgården. Dokumenten inkluderades i en ansökan om uppstart av ”Pantergården” som bifogades till det tjänsteutlåtande som utfärdades av SDF 27 maj 2011 efter samtal med Pantrarna. SDF bekräftade i tjänsteutlåtandet det behov av en mötesplats för äldre ungdomar som Pantrarna hade påtalat. Två lokaler omnämndes i utlåtandet, belägna på Höstvädersgatan respektive Friskväderstorget. Pantrarna var intresserade av lokalerna, i synnerhet lokalen på Höstvädersgatan. SDF ansåg dock att båda dessa var olämpliga för ändamålet, Höstvädersgatan på grund av kostnader och Friskväderstorget på grund av att den inte var placerad i Södra Biskopsgården.

Pantrarna anordnade på nytt en stormning av förmötet till SDN:s sammanträde i Torslanda 14 juni 2011, för att understryka behovet av att en fritidsgård omgående måste öppnas. En civil deltagare utan koppling till Pantrarna föreslog att man skulle forma en grupp med representanter från SDN, SDF och Pantrarna. Nämnden beslöt att ge förvaltningen i uppdrag att starta en sådan dialoggrupp, och i enlighet med SDF:s förslag utlovades 300 000 kronor i föreningsbidrag för resten av år 2011 under förutsättning att man fann en lokal till en rimlig kostnad. Pantrarna ombads att ”inkomma med en tydligare verksamhetsplan och en beskrivning av hur föreningen arbetar med jämställdhetsperspektivet” (protokoll 2011-06-14). Efter sommaren hölls ett första möte i dialoggruppen. Under följande åtta månader hölls ett tiotal dialogmöten, oftast med två tjänstemän, en till tre politiker och två eller fler pantrar.

Pantrarna arrangerade en aktion 25 oktober 2011, då SDN:s förmöte stormades. Pantrarna

upprepade kravet på att en fritidsgård måste inrättas snarast. De kritiserade även nämndens godkännande av Göteborgslokalers ansökan om tillstånd att montera övervakningskameror på Vårväderstorget i Biskopsgården (protokoll 2011-10-05), samt beslutet att dra in föreningen Folkets Hus driftsbidrag (protokoll 2011-06-14). Mot slutet av aktionen övertalades politikerna att hålla en del av mötet utomhus på torget, där Pantrarna hade förberett med sittplatser och namnskyltar. Ett syfte med aktionen var att markera att det är oacceptabelt att ungdomar i bristen på en fritidsgård måste umgås utomhus i kylan.

I dialoggruppen bestämdes att Pantrarna skulle hålla Vårvindens fritidsgård, belägen i Länsmansgården, öppen för äldre ungdomar under lördagskvällar. Lördagsverksamheten pågick under vintern 2011-2012 och varje vecka hade tjänstemän från fritidsförvaltningen ett uppföljningsmöte med Pantrarna. I dialoggruppen fortlöpte samtidigt sökandet efter en lokal för fritidsgården.

I slutet av mars 2012 arrangerade Pantrarna en skidresa till Hovfjället i Värmland med ett 30-tal deltagare (Bozinovska 2012) i åldrarna 16-20 år (Facebook 2012). Bland deltagarna fanns både Pantrarnas medlemmar och andra ungdomar. Polis tillkallades i samband med att några av deltagarna anklagades för att ha orsakat skadegörelse och stulit från skidanläggningen. Under hemresan tillkallade busschauffören polis på grund av stök. Händelsen uppmärksammades i rikstäckande media. På ett dialogmöte 18 april meddelades Pantrarna att politikerna hade valt att lägga dialoggruppen ”på is” och att man fortsättningsvis skulle jobba med en bredare ungdomsgrupp (Henriks anteckningar).

En av Pantrarnas medlemmar hade genom en privat kontakt fått reda på att en lokal på Blåsvädersgatan i Södra Biskopsgården var uppsagd av den nuvarande hyresgästen, och kontaktade då den kommunala fastighetsägaren som sade sig ha planerat att föreslå den till SDF och sedermera också gjorde så. En månad efter frysningen av dialoggruppen, 18 maj 2012, inkom från förvaltningen en handlingsplan för fritidsgården – till stor del utformad efter dialoggruppens diskussion – tillsammans med ett tjänsteutlåtande som föreslog att nämnden skulle ge förvaltningen i uppdrag att fortsätta planeringen i enlighet med handlingsplanen som avsåg att förlägga verksamheten till lokalen på Blåsvädersgatan.

Pantrarna menade att beslutet att frysa samarbetet med föreningen stred mot vad kommunallagen säger om förfarandet kring medborgarförslag. Pantrarna författade ett anförande om detta som skickades till stadsdelsdirektören som vidarebefordrade det till nämnden, och som även lästes upp under SDN:s förmöte 12 juni 2012. Vid detta förmöte uppstod diskussion om behovet av mötesplatser i Biskopsgården, dels med anledning av att föreningen Folkets Hus till följd av indraget bidrag inte längre hade egna lokaler, dels med anledning av behovet av en fritidsgård. Mot slutet av förmötet berättade politikerna att Pantrarna gemensamt med andra föreningar och ungdomar från Biskopsgården skulle vara med och utforma fritidsgården. Ett par veckor senare tog nämnden beslut i enlighet med SDF:s tjänsteutlåtande och gav förvaltningen det officiella uppdraget att påbörja planeringen efter sommaren 2012 (protokoll 2012-06-27). De 300 000 kr som aldrig blev använda till en fritidsgård år 2011 gick till budgeten för den nya fritidsgården (protokoll 2012-10-30). SDF avser att förlägga fritidsgården till lokalen på Blåsvädersgatan och öppna under hösten 2013.

5. Analys

5.1 *Folket och makten*

Under Pantrarnas första möte uppstod en diskussion om vad föreningen skulle kalla sig och beslutet fick bordläggas till nästa möte. Diskussionen handlade om huruvida det skulle vara givande för föreningen att förknippas med The Black Panther Party eller om det snarare skulle vara till deras nackdel. Två pantrar berättar om namndiskussionen i februari 2011:

Murat: De tänkte så här, hur makten kommer att se på oss. De utgick bara ifrån det perspektivet. Men vi som var de som förespråkade [namnet] Pantrarna, vi utgick ifrån folket, hur ungdomarna kommer att se på oss. Om ungdomarna hör ”Pantrarna”, de kommer att tänka respekt. Men om politikerna hör det: de kommer inte att ge oss respekt.

Rodrigo: Jag hade den tanken också. Politikerna kommer inte att tycka om oss vad fan vi än heter, spelar ingen roll, det är oundvikligt. /.../ Så varför ska vi bry oss om dem ens?

Murat: /.../ Vi såg värde i det, du vet, att heta Pantrarna, för när folk träffas så kommer de att börja undersöka historien. Undersöker man 60-talet, så kommer man automatiskt att börja läsa om politiska ideologier. Speciellt Pantrarna, Pantrarna valde vi också för att det var en gettobaserad organisation /.../. Vi såg gemensamma drag i omständigheterna – och det är avgörande för var man ska hämta inspiration ifrån. För det är omständigheter som formar människor.

Beslutet fick bordläggas till nästa möte, och då valde föreningen att beakta de många fördelar som namnet Pantrarna förväntades innebära i relation till sympatisörer och medlemmar. Vad som också uttrycks i ovanstående samtal är en förväntan att föreningen skulle vara impopulär hos politikerna i SDN och besläktade konstellationer: ”makten”. Förankringen hos ”folket”, hos ungdomarna, prioriterades i namnbeslutet framför ett friktionsfritt samarbete med makthavare (vilket ändå framstod som en omöjlighet). I en tidningsintervju säger Murat angående ockupationen av folkhögskolan i januari 2010:

Politikerna kom dit samma dag som vi ockuperade skolan, och vi körde över dem! Det stärkte självförtroendet enormt, jag har aldrig känt sådan makt förut. Folket har makten egentligen. Alla eleverna hade en glöd i ögonen. Reinfeldt eller värsta akademikern kunde komma framför oss, vi hade kört över dem allihop. Vet du varför? För vi trodde på vad vi gjorde. De här politikerna, de brukar oftast inte göra det. Det var vår grej, det var vår dag, ingen kunde göra någonting. (Brolin 2012)

Citatet beskriver en upplevd motsättning mellan politikerna och folket, dels i den specifika situationen men även i en bredare mening. Det är folket som har makten *egentligen*, säger Murat, och mellan raderna läser jag en upplevelse av att makten har beslagtagits av politiker, men att den går att ta tillbaka av en grupp som är tillräckligt trosviss. Pantrarnas krav på inflytande över den lokala politiken ser jag som en ansats att återta makt över sin egen situation, att få forma sitt eget samhälle. Det föreligger således en maktstrid, där Pantrarna vill åt den makt som SDN/SDF har mer utav. Kravet på inflytande tydliggörs också i föreningens frekventa bruk av slagordet ”all makt åt folket” som de själva relaterar till ”ett

levande civilsamhälle” och ”deltagande demokrati”.

Pantrarna vill företräda förortsbefolkningen på grund av att befintliga politiker inte anses göra det bra nog, som Murat uttrycker det: *Vår existens beror på att det finns ett glapp mellan politiken och folket.* I ett debattinlägg skriver pantermedlemmen Majsa att föreningens kamp och vision är ”att skapa social rättvisa i förorten genom att aktivt agera och ta plats, på ett sätt som etablerade partier tyvärr misslyckats med” (Allelin 2013). Det svenska partilivet har en låg representation av invandrare (Dahlstedt 2005:176 ff.), något som Pantrarna också är kritiska mot, och kritiken inkluderar den etablerade vänstern: *De har inte många invandrare, så det betyder att de har inte tagit till sig verkligheten som den är nu – för det är vi som är arbetarklassen nu,* menar Rodrigo. Två av de pantrar jag intervjuade berättade om sitt missnöje med politiska partier som de tidigare har ingått i. Missnöjet har sin grund i att partierna inte anses ha gjort tillräckligt för förorten:

Vad ger det här oss? Kämpar de verkligen för vår förort? Om de nu gör det, varför finns det inga blattar som representerar? De kommer hit och tror att de kan frälsa oss eller något. (Rodrigo)

En åsikt som uttrycks i citatet är att representation, både i fråga om bakgrund och bostadsort, spelar roll i arbetet med att förbättra förhållanden i förorten. Det är ett återkommande inslag i Pantrarnas retorik att invånarna själva måste kämpa för sin förort, eftersom ingen annan kommer att göra det åt dem. ”Du vet själv att bara de som kommer ifrån förorten bryr sig om förorten” står det på Pantrarnas hemsida och på flygblad som delades ut under mobiliseringen i Malmö, och sedan följer:

Pantrarna säger: lita inte på din politiker, lita på dig själv. Ibland fungerar vi som mellanhand mellan förortstorgen och stadsdelsnämnderna, mellan ungdomar och tjänstemän i kommunen. Andra gånger mobiliserar vi hela orten och stormar ett möte och riktar våra krav direkt till de som har makten. Vi talar alltid med din röst och vi ljuger aldrig för folket eftersom det bara skulle betyda att vi ljög för oss själva. (Pantrarnas hemsida 2012, texten finns även på tryckta flygblad)

Texten tydliggör Pantrarnas självpåtagna representativa roll, som bottnar i att de själva är en del av den samhällsfraktion vars intressen de vill företräda. Genom att bilda en brygga mellan förortstorgen och maktens rum agerar de förmedlare och förhandlare. Eftersom man inte kan lita på att politiska makthavare ser till ens intressen, får man själv söka upp dem och försäkra sig om att bli hörd. Det upplevda glappet mellan förortstorgen och politikerna framgår också av Rodrigos citat nedan, när han berättar om en av anledningarna till att Pantrarna bjöd in stadsdelsnämnden till det första stormötet i Sjumilaskolans aula:

Vi bor i Biskop [Biskopsgården] men ingen vet vilka politikerna är. De är spårlöst försvunna. De står aldrig på torget, de bjuder aldrig till möten själva – vilket det är de själva som borde göra för att lära känna sin omgivning. (Rodrigo)

Mitt samlade intryck är att det hos Pantrarna har funnits en avog inställning till den samtida partipolitiken

i bred mening, så även till politikerna i Västra Hisingen SDN, redan från start. Grunden till inställningen är att den befintliga demokratin *inte* är representativ för folket, i alla fall inte för folket i förorten. De ojämlika klyftorna i samhället, där förortens invånare och personer med utländsk bakgrund är synnerligen drabbade, vittnar om att dessa gruppers intressen inte blir företrädda. Pantrarna har organiserat personer ur dessa grupper i syfte att åtgärda konkreta brister; för att själva upprusta förorten och förändra den till en bättre plats. Dahlstedts (2005) intervjuer med förortsbor visade att deras exkludering från det politiska ibland ledde till en cynisk inställning: varför engagera sig när politiken ändå aldrig leder till förbättringar? Vissa kände att ansvaret ligger på de som redan har makt, *de* måste förändra. Inslag av cynism fann även Pantrarna under namninsamlingen för fritidsgården; de som inte skrev under var inte alls emot en fritidsgård, utan de avstod för att de ansåg att politikerna ändå inte skulle bry sig om en namninsamling. Dahlstedt poängterar att cynism *också* kan vara en form av politiskt handlande och rent av en ”sund” hållning, genom att den är en kritisk reflektion baserad på faktiska upplevelser av underordning (2005:203 ff.). Till skillnad från att inta en sådan hållning har Pantrarna, som jag ser det, tagit strid för sitt område trots sin misstro mot politiker.

5.2 Figurationen i Biskopsgården

Jag menar att Elias figuration etablerade-outsiders går att applicera på relationen mellan förorten och resten av samhället. Förorten har en outsiderposition i förhållande till resten av samhället, och föreställs som *något annat än* eller *något utanför* samhället. Talet om ”utanförskap” och hela bostadsområden som ”utanförskapsområden” matchar väl med en sådan tolkning (se bl.a. Regeringskansliet 2011 och 2012). Men figurationen av ”samhället” (de etablerade) och förorten (outsiders) består av miljontals människor i Sverige som omöjligt kan föra samtal med varandra. Det är ändå denna figuration som har gett eko i den mycket komprimerade figurationen i Biskopsgården, där en förortsorganisering fört samtal med det lokala politiska organet och dess verkställare. På så sätt kan vi se spelet som en tvåskiktmodell (*two-tier games model*) där ett spel mellan ”samhället” och förorten existerar i ett grundskikt, medan det övre skiktet är figurationen i Biskopsgården (Elias 1998:126 ff.). Skillnaden mot den oligarkiska typ som Elias tar upp är att skikten inte står i direkta led till varandra; Biskopsgårdens figuration ger inte en direkt resonans i grundskiktet, hela Sverige berörs inte av den lokala processen. Därmed inte sagt att den saknar rikstäckande betydelse i förlängningen. Uppstarten av Pantrarna i Lindängen är ett exempel på att figurationen kan knoppa av sig och bilda nya övre skikt där konfrontation inom figurationen äger rum. Vissa andra förortsinitiativ, som exempelvis Megafonen, är också extraktioner från den grundläggande figurationen av ”samhället” och förorten. Nätverkande mellan olika förortsinitiativ, och möjligheten att många fler uppstår och bildar en gemensam folkrörelse, kan mycket väl skaka om hela den grundläggande figurationens maktrelationer.

Med hjälp av Norbert Elias processsociologi kan vi alltså förstå SDN, SDF och Pantrarna som en figuration. Parterna består av individer vilka kan ha mer eller mindre olika åsikter och viljor. Att se SDN,

SDF och Pantrarna som tre parter i en figuration har därför inte sin grund i att alla inom en part är samspelade, utan i deras relationer till varandra. SDN och SDF är att betrakta som två allierade parter, eftersom de har ett tätt samarbete och den senare är verkställare av den förras beslut, tillika tar fram underlag för dessa beslut. Pantrarna är en gruppering ur civilsamhället som framför en vilja som finns hos många av Biskopsgårdens invånare, och därför fyller det ett demokratiskt syfte att SDN och SDF samarbetar med dem. Inom figurationen har det funnits spänningar, framförallt på grund av att Pantrarna har upplevt att de har blivit motarbetade: att deras möjligheter att utöva makt har begränsats.

Den process som förhandlingar kring fritidsgården har inneburit går inte att stycka upp i isolerade fenomen, utan olika händelser har oavbrutet format spelets fortlöpande. Lika lite var spelplanen en blank yta när spelet tog vid, utan den var redan färgad av de händelser och förhållanden som föranlett behovet av en fritidsgård och Pantrarnas bildande. Murat berättar:

Det finns flera sätt att se på det egentligen, hur man startade. Vissa kan säga att Pantrarna startade 1966, det är där vår inspiration kommer ifrån, delvis. Vi kan säga att Pantrarna startade när de försökte lägga ned folkhögskolan. Pantrarna startade tack vare att ungdomar började kasta sten mot polisen – då såg vi problemen och missnöjet som fanns. Pantrarna startade bara för att politikerna sade gå och starta en förening, alltså politikerna startade Pantrarna kan man säga. Det är så som Black Panthers säger, de säger att det var Ronald Reagan som startade Black Panthers. Men det är flera olika saker alltså, det är en sammansvetsning av partiklar som ledde till en Big Bang, och det var då vi bildades som organisation. (Murat)

Alla de omständigheter som Murat nämner, och de mer övergripande samhällsfenomen de är förankrade i (organiseringar i civilsamhället, minskande välfärdssektor, social och ekonomisk ojämlikhet) har haft inverkan på spelets initiala upplägg. Ordvalen ”en sammansvetsning av partiklar” målar en bild av det Elias beskriver som processer av sammanflätning (1998:120). Pantrarna bildades i allt annat än ett vakuum, de bar med sig erfarenheter och intentioner in i spelet. De personer jag har intervjuat från SDN och SDF berättar samtliga att en diskussion redan var påbörjad kring fritidsverksamheter för unga i Västra Hisingen, även specifikt en fritidsgård, men frågan hade inte diskuterats offentligt. SDN och SDF kom således in i spelet med en ambition som delvis kunde inkorporeras i Pantrarnas ambition. När ambitionerna sammanflätades inleddes ett spel där ett drag från en part påverkade den andra partens drag: en process.

5.3 Parternas ömsesidiga beroende

Elias menar att en relation alltid innebär ett ömsesidigt beroende mellan de inblandade parterna (1998:113 ff.). I frågan om fritidsgården har Pantrarna varit beroende av SDN/SDF för att få sin vilja igenom eftersom föreningen inte på egen hand kan inrätta en fritidsgård som skall drivas av stadsdelen. SDN/SDF har i sin tur varit beroende av Pantrarna eftersom föreningen har organiserat invånare i stadsdelen och lagt ett medborgarförslag som SDF/SDF måste lyssna till, och de kan inte rimligtvis inrätta en fritidsgård helt

utan insyn i invånarnas behov och önskemål. Parterna har genom sitt ömsesidiga beroende haft funktioner för varandra, och när parter fyller funktioner för varandra kommer en maktaspekt in, skriver Elias (ibid:119). Han menar vidare att personers och grupperns möjligheter att undanhålla något en annan vill ha sällan är likvärdiga, utan en parts makt att begränsa en annan part är oftast större. Men den makten kan utmanas:

Changes in the structure of societies, in the overall nexus of functional interdependencies, may induce one group to question another group's power of constraint, their 'potential for withholding'. In that case, these changes initiate trials of strength, which can erupt suddenly in the form of acute and even violent power struggles, or they may smoulder for long periods of time as a standing conflict inherent in the structure of a society during a certain phase of its development. (Elias 1998:119)

Det Elias beskriver i citatet, stämmer med hur jag tolkar den studerade processen. Sverige har sedan 1990-talet i allt större utsträckning eftersträvat ett utökat medborgerligt politiskt deltagande (Dahlstedt 2006) vilket innebär att det pågår förändringar i relationerna mellan medborgare och politiska organ. Samtidigt, vill jag hävda, är en förändring pågående i förorterna genom att det under senare år har dykt upp några initiativ liknande Pantrarna, som utifrån ett specifikt förortsperspektiv och ofta med välfärdsfrågor och fördelningspolitik i fokus utmanar de politiska rummen, exempelvis Megafonen och Förorternas riksdag (Möller 2012). I dessa förändringar uppkom Pantrarna och ifrågasatte den makt SDN/SDF hade att forma Biskopsgården och krävde inflytande över deras beslut. När namninsamlingen lämnades över till SDN i mars 2011 sade Murat: *Det är inget förslag /.../ utan vi ställer krav på att man öppnar en fritidsgård i Biskopsgården*. En asymmetrisk maktrelation ser jag som inbyggd i figurationen eftersom att det ömsesidiga beroendet var ojämnt: Pantrarna behövde SDN/SDF för att förverkliga fritidsgården, medan Pantrarna var umbärliga för SDN/SDF, vilket blev tydligt när politikerna valde att lägga dialoggruppen på is. Maktrelationens asymmetri ska inte alls tolkas som att Pantrarna är golvade, om de inte hade haft någon styrka alls så hade inget spel existerat (Elias 1998:122). Relativa styrkeförhållanden tillför spelet regler (ibid:121 ff.). Att en part är starkare än den andra betyder inte bara att den har mer kontroll över en annan spelare än vice versa, utan även att den har mer kontroll över själva spelet. Ifall Pantrarna hade varit den starkaste parten så hade de sannolikt sett till att en fritidsgård hade inrättats så snabbt som möjligt i någon ledig lokal, men byråkratiska procedurer tillämpades för att finna rätt lokal till rätt pris och dessa drog ut på tiden. På så vis hade SDN/SDF mer kontroll över spelet; de byråkratiska normer som deras organisationer var förankrade i dominerade processen.

5.4 Att samarbeta eller motarbeta

Samtliga politiker tycker att de har lyssnat på Pantrarna och att föreningen gjorde stor nytta genom att påvisa det stora behovet av en fritidsgård. De uttrycker sig positivt om Pantrarnas engagemang och menar att det är väldigt viktigt att ha dialog med stadsdelens invånare. Till exempel säger Anders: *Vi är ju jätteglada att de finns, att de vill engagera sig. Det är det vi behöver, engagerade föreningar som är med*

och stöttar stadsdelen. På min fråga om hur nämnden mottog Pantrarnas första aktion då namninsamlingen överlämnades, svarar Håkan:

Vi var inne på samma linje som dom /.../. Skillnaden var väl det att, de ville ha den här och nu. Och vi kunde liksom inte ta fram en lokal, det fanns ingen lokal. Men de var ju påstridiga och ville inte vänta och så. Vi mottog det väldigt bra ändå /.../. Dels var det ju angeläget för oss själva men sedan blev det ett tryck utifrån som gjorde att vi fick påskynda processen men vi kunde liksom inte erbjuda en lokal här och nu. Men vi fick börja planera, starta en utredning. (Håkan)

I filmerna från de förmöten där Pantrarna deltagit får jag en uppfattning om att stämningen mellan Pantrarna och SDN har varit anspänd, mycket till följd av den skillnad som Håkan berättar om. Pantrarna och deras medföljare har återkommande gånger framfört vikten av att man öppnar en fritidsgård och att behovet är akut. De har argumenterat för fritidsgården i sammanhang med andra viktiga aspekter: vikten av att motarbeta segregation och social ojämlikhet i Västra Hisingen; det stora behovet av sociala mötesplatser och verksamheter; att dessa dessutom förebygger och minskar ungdomsbrottslighet. Politikerna har svarat att sökandet efter en lokal är igång och att det är ohjälpligt att det tar tid att finna en lämplig lokal för stadigvarande verksamhet. Ingen av de intervjuade politikerna, ej heller tjänstemannen, tycker att det är rimligt att processen har tagit så lång tid men menar att det som har hindrat arbetet från att gå snabbare har varit just lokalbristen. Från Pantrarnas synvinkel har samarbetet sett annorlunda ut. Snarare än uppskattning har de känt att de har blivit motarbetade av SDN och delvis även av SDF. Majsa och Rodrigo berättar om möten som inte ledde någonstans, att pengar hela tiden drogs upp som ett problem istället för att inrikta diskussionerna på möjligheter, att de inte blev tagna på allvar, att de blev slussade runt i byråkratiskt trassel, inte delgavs information, fick sin tid förspild. Det sista exemplifieras bland annat genom att SDF föreslog en lokal innan de själva kollat upp dess tillgänglighet, kostnad och lämplighet, och sedan drog tillbaka förslaget när Pantrarna redan lagt ner möda på att undersöka lokalen.

Majsa: Jag vet inte hur många telefonsamtal man har ringt för Pantrarna, bara för att få tag i rätt person, rätt tid och rätt plats. Man utesluts hela tiden.

Rodrigo: De använder den byråkratiska processen mot dig. Så att det *ska* ta lång tid, de ska nöta ned oss, de ska nöta ned oss, tills vi inte orkar mer. Och det var det de också sa på något möte ”ja ni kommer väl inte försvinna om tre månader”.

Sarah: Sa dom det?

Rodrigo: Ja. Och då sa vi nej, vi ska *ingenstans*.

Majsa: Aldrig någonsin.

Sarah: Men vad tänker ni om all den här byråkratin? Du tänker att det är en medveten strategi?

Majsa: Jajemen, de drar ut på processer.

Föreningens ihärdighet och påstridighet är sprungen ur upplevelserna som beskrivs ovan: att vara uteslutna, motarbetade och oönskade. De intervjuade politikerna delar inte Pantrarnas bild, de tycker att samarbetet har fungerat bra. Håkan säger: *Vi gick ganska långt, i min bild – Pantrarna kanske har en*

annan bild – vi gick långt med närdemokrati där, Pantrarna fick väldigt mycket gehör för sina krav. I Pantrarnas beskrivning har det funnits uppskattning och samarbete i teorin snarare än i praktiken:

Majsa: Varje gång man har lagt fram något till dem, när man pratar om hur orättvist det är, de bara ”ja vi håller med, vi håller med, det är hemskt, vi måste göra någonting åt saken”. Sen så fort man sätter press på dem, så fort man pratar siffror, så fort man pratar om en exakt lokal, eller så fort man nämner ett konkret förslag, ja då backar de. Då drar de ut på processen, hör inte av sig, svarar inte på mail, svarar inte på telefon, svarar inte på något.

Rodrigo: Och deras försvar är alltid pengar.

Majsa: Ja.

Rodrigo: Pengar, pengar, pengar.

Politikernas stöd för sakfrågan, fritidsgården, bekräftas i filmmaterialet. Pantrarna uttrycker i intervjuerna skepsis mot huruvida politikerna egentligen har velat ha med dem att göra. Upplevelserna av att i praktiken ha blivit motarbetade tas som intäkt för att deras påtryckningar har varit önskade. Rodrigo säger: *När de känner att man börjar bli någon slags hot, politikerna tycker inte om oss för de känner att vi går in i deras arbetssätt, vi ska inte bestämma vad fan de ska göra, de vet bäst, då kommer det motgångar automatiskt.* Citatet sätter fingret på maktstriden: Pantrarnas inflytande har reglerats, i deras bild, bakom en ridå av utdragna byråkratiska processer. Att samarbetet inte har varit friktionsfritt bekräftas av Henrik (SDF) i svaret på min fråga om hur stämningen varit mellan Pantrarna och politikerna:

Det är ju *min* åsikt: den har inte varit speciellt bra. Och det har varit ömsesidigt. /.../ Till och från har den varit ganska hyfsad, till och från ganska konfliktfylld, lite beroende på var vi har varit i processen. I början när jag kom in, då var det så här [håller två knutna nävar mot varandra], då skrek man åt varandra, det var personliga påhopp. Det var lite åt bägge håll, jag kan inte säga att någon har varit bättre eller sämre, det kan jag absolut inte göra. Men sen lugnade det sig lite när vi började diskutera att de skulle göra verksamhet här [Vårvindens fritidsgård], då blev det lite bättre. Men det har hela tiden varit lite motstånd på olika sätt. Jag har inte känt det, jag tycker att jag har haft en bra dialog med både politikerna och Pantrarna. Sedan kanske de tycker att jag har varit fyrkantig ibland. Och det har jag säkert varit också, /.../ när de skulle öppna här, men det var för att vi ville bädda för att de skulle lyckas, för jag såg ju en jättepoteential i, att om lyckas de med det här, då kommer det att vara mycket lättare prata med politikerna, till att få igång en sådan här verksamhet. (Henrik)

Vad Henrik uttrycker är att en lyckad kontinuerlig lördagsverksamhet på Vårvindens fritidsgård kunde ha underlättat kommunikationen, som ett slags förtroendearbete. Det är också så Pantrarna ser det, att dialoggruppen framförallt var ett förtroendearbete mellan SDN/SDF och Pantrarna: *En byggsten i vår organisation*, som Murat uttrycker det.

5.5 Kommunikation och konfrontation

Ingen av de intervjuade politikerna anser att det har förelegat en konflikt mellan dem och Pantrarna. Håkan säger: *Utifrån min horisont kan jag inte säga att det var någon konflikt utan jag tycker att vi hade samma mål, bara det att vi hade olika sätt att nå dit.* Det är just sättet att nå dit – till fritidsgårdens etablering – som jag uppfattar har inrymt motsättningar. De pantrar som deltog i dialoggruppen tycker att den fungerade bra vid första tillfället, men att kommunikationen sedan blev konfrontativ. Rodrigo säger om andra mötet: *Jag fick en känsla efter det mötet att det blev verkligen dom mot oss.* I Henriks bild fungerade kommunikationen mellan politikerna och Pantrarna inte alltid:

Hade man givit det här uppdraget till oss tjänstemän från början och sagt att ”ni ska samverka med Pantrarna”, så hade det här gått mycket, mycket fortare, tror jag. För nu blev det hela tiden den här diskussionen att, politikerna hade en förväntan, Pantrarna hade en förväntan. Och vi tjänstemän, vi stod mittemellan. Och vi såg det här och vi försökte påtala att ni pratar inte samma språk. Politikerna förväntade sig att Pantrarna skulle ta hela ansvaret personellt, i kanske två-tre år. Att vi inte skulle behöva putta in några personalpengar. Pantrarna, de sade att ”ja, ett halvår kan vi göra det, sedan ska stadsdelen ta över”. Och någonstans så lyssnade de inte på varandra i det här. Och det tog ganska lång tid innan politikerna fattade det. (Henrik)

Redan vid mötet där beslutet att skapa en dialoggrupp togs, sade Pantrarna att de ”i värsta fall” kunde driva fritidsgården själva till en början, men att målet var att den skulle drivas av stadsdelen och ju förr stadsdelen kunde ta över desto bättre. Henrik säger: *Pantrarnas ambition var lite större tror jag än vad politikerna fattade när de tog det här beslutet,* och syftar då på själva beslutet att dra igång utredning och dialog för en ny fritidsgård. Henrik tror inte att man hade kunnat finna en lokal snabbare, men menar att det hade gått att få igång verksamhet snabbare genom att utveckla samarbetet med Pantrarna och använda andra tillgängliga lokaler i väntan på en fritidsgård. Processen hade kunnat effektiviseras, menar Henrik: *För, egentligen, från det att Pantrarna gick in här [i Vårvindens fritidsgård] i november 2011 fram tills att jag och min förvaltning fick uppdraget i juni, den tiden är bortspild. Den hade inte behövt hända.* Uttalandet bekräftar till viss del Pantrarnas upplevelse av att tid och energi ödslades bort. Henrik ser dock inget alternativ till de byråkratiska procedurer som etableringen av en ny fritidsgård innebär, de är en säkerhet för att allt går rätt till, menar han. Henrik upplevde att Pantrarna var oroliga över att SDN inte skulle fullfölja etableringen av fritidsgården, men säger att han själv inte hyste några sådana tvivel: *Någonstans förstod jag att de [politikerna] kommer inte att kunna ta sig ur det här utan att starta en verksamhet.* Pantrarna har däremot inte haft samma tillit till politikerna. Därför har de demonstrerat, stormat möten, agiterat – för att göra sig omöjliga att bortse från. Om stormningarna säger Majsa: *De kommer från frustration, /.../ avsaknad av svar och kontakt och dialog – så får vi konfrontera dem.* Ju mer Pantrarna har känt sig motarbetade, ju mer kraftfullt har de agerat. Det blev framförallt tydligt på förmötet i oktober 2011. Mötet stormades med anledning av att Pantrarna kände att processen inte ledde någon vart i praktiken, att dialoggruppen inte gav tillfredsställande resultat. Under stormningen sa Rodrigo: *Jag har*

som ett förslag här för alla, att vi tar över stadsdelsnämnden symboliskt och skickar ut politikerna till de borden vi har ställt här ute med namnskyltar. Vad säger alla här? Demonstranterna gav ett rungande ja till svar, och en del av politikerna övertalades att följa med ut. Aktionen syftade till att illustrera att ungdomar står utomhus och fryser i brist på en fritidsgård. En ungdom frågade politikerna: *Fryser ni eller? Är det kallt? Vänta tills det blir riktig vinter som vi har gått igenom. Häng med in till svalor [trappuppgångar], det vi gör hela tiden, utan fritidsgård. Hur skulle du känna dig?* Någon annan undrade: *Varför går det så jävla snabbt när ni stänger ned saker men så jävla svårt och starta upp nya?* Konfrontationen var ibland, som citaten visar, inte förklädda i diplomati utan rakt på sak. Andra gånger var konfrontationen av mer konventionellt slag: anföranden och diskussioner. Två av de intervjuade politikerna uttrycker dubbla upplevelser av stormningarna. De uppskattar att få ta del av medborgarnas åsikter, men pekar samtidigt på viss problematik. Håkan säger: *Det var några av nämndens ledamöter och någon utav de som redan satt där av invånarna, de kände, inte sig hotade, men man kan säga att det var en stämning som inte var bekväm.* Anders har en liknande uppfattning: *Det var ju en hätsk stämning i luften. De har ju så att säga en sådan inställning, en sådan jargong när de för sina frågor framåt.* Anders ogillar den ”aggressiva framtoning” som han känner att Pantrarna ibland har haft i sitt tilltal, men öppnar också för möjligheten att den kan ha hjälpt dem att påskynda processen – även om frågan för honom själv hade varit lika aktuell om samtal hade förts på en mildare nivå utan ”megafoner i öronen”.

Jag ser stormningarna som ett sätt att gardera sig mot politikernas maktövertag. Med erfarenheter av att tillhöra en grupp som inte blir lyssnad till, vars inflytande är kringskuret, är aktionerna helt logiska; hundra personer är starkare än en person, en megafon låter högre än en röst. Elias (2010) anser att vi ska leta efter anledningar till de underordnades beteende inte hos dem själva, utan hos de överordnade, de etablerade. Sociala nedskärningar och repression genom övervakningskameror och polisiär närvaro som inte har beslutats av förortsborna själva, har drabbat dem och gett upphov till den motreaktion som Pantrarna är ett exempel på. Det är flera års avsaknad av en fritidsgård som har föranlett Pantrarnas frustration. På mötet 14 juni 2011 frågade en ung panter: *Hur kom ni ens på att stänga ner alla fritidsgårdar i Biskopsgården från hela början? /.../ Hade ni inte skurit ner allting så hade ni inte behövt ha oss här idag.*

Jag ser också Pantrarnas aktioner som ett sätt att få mer kontroll över spelet. De var ett komplement säger Murat, eftersom föreningen inte trodde på att endast förlita sig på dialoggruppen och ”politikerns goda vilja”. Genom aktionerna kunde Pantrarna föra över spelet på sin egen planhalva för ett tag. De fick ut politikerna på torget, deras röster fick dominera, de vägrade dela upp sig när politikerna med hänvisning till brandföreskrifterna bad om att merparten av demonstranterna skulle gå ut och endast lämna några representanter i lokalen. Dialoggruppen har däremot, enligt min uppfattning, varit en planhalva där politikernas och tjänstemännens regler har dominerat; där byråkratiska procedurer och tidsspillan av Pantrarna har upplevts som begränsning av deras makt. Medborgardialog har blivit ett vanligare inslag i den representativa demokratin i Sverige, men forskning pekar på att den ovanifrån

initierade medborgardialogen riskerar att reproducera rådande maktförhållanden mellan överordnade och underordnade grupper (Dahlstedt 2006) genom att fungera som ett ”förfinat maktredskap” (Tahvilzadeh 2013:20). Detta sker genom en dialog där *maktbargaren använder medborgaren* för att förankra och legitimera en aktuell (nyliberal) politisk agenda (ibid.). I motsats till ett sådant förhållande tolkar jag att Pantrarnas anspråk gällde att *medborgaren använder maktbargaren* för att driva igenom en vilja oavsett om denna skär sig mot rådande politiska tendenser och praxis. Min förståelse är att detta anspråk fick ett större utrymme under aktionerna än inom dialoggruppen, där Pantrarnas maktutövning mer effektivt kunde regleras.

5.6 Skidresan

Arbetet i dialoggruppen lades på is med anledning av händelserna under skidresan till Hovfjället. Rodrigo och pantermedlemmen Muhammed fick under ett dialogmöte 18 april 2012 ta del av politikernas beslut. *Det var ingen diskussion, utan de bara meddelar mig och Muhammed*, säger Rodrigo. I Henriks anteckningar från mötet står följande:

Özgür [politiker] berättar om politikens beslut om att avbryta samarbetet med Föreningen och att dialoggruppen som funnits läggs på is. /.../ Föreningen är besvikna att de nu inte får fortsätta med att driva frågan. De är rädda för att det inte kommer att bli en verksamhet i södra Biskopsgården. De framför även att de tror att politiken gör detta för att splittra Föreningen. (Henriks anteckningar)

Politikerna jag har talat med uttrycker att de ansåg det vara nödvändigt att avbryta dialoggruppen med föreningen efter skidresan. Håkan berättar: *Förtroendet från vår sida och förvaltningen dalade kan man väl säga ganska rejält. /.../ Man blev ju lite besviken då kan man väl säga*. Anders och Birgitta uttrycker sig med liknande ordval, besvikelse och skadat förtroende. Samtidigt är de tre politikerna väl medvetna om att det var ett fåtal personer på resan som ställde till med problem. De pantrar som jag har intervjuat upplevde att hela föreningen blev kollektivt bestraffad för de problem som några deltagare – vilka inte var medlemmar i Pantrarna – hade orsakat. Med stöd av Elias modell för etablerade och outsiders ser jag det inträffade som ett fall där outsidergruppen har bedömts utifrån sin ”värsta” minoritet (2010:31), nämligen de misstänkta lagöverträdarna på resan (vilka inte själva var medlemmar, men som vid tillfället ingick i en grupp under Pantrarnas ansvar). De ledare som under resan inte lyckades förhindra incidenterna från att uppstå utgör tillika en minoritet av Pantrarnas medlemmar. Det handlar också om *en* aktivitet bland många som Pantrarna hade ansvarat för under det dryga år de hade varit verksamma före skidresans inträffande. Politikerna valde att frysa dialogen med Pantrarna med anledning av denna enda aktivitet som hade innefattat misstänkta lagöverträdelser; på grund av ett fåtal personers uppförande; på grund av ett antal pantrars oförmåga (vid just detta tillfälle) att förhindra incidenterna. Politikerna hade valmöjligheten – eller makten, om man så vill – att försvara en fortsatt dialog med Pantrarna med hänvisning till majoriteten av deras medlemmar, aktiviteter och de flestas laglydiga uppförande under skidresan. Att så inte skedde tolkar jag som ett exempel på att hela outsidergruppen skuldbelades och bestraffades utifrån

dess atypiska minoritet.

Beslutet att lägga dialoggruppen ser jag som ett sätt att utöva makt gentemot Pantrarna vilket möjliggjordes genom att parternas styrkeförhållanden inte var i jämvikt (Elias 1998:121 ff.). En sådan praktik hänger ihop med de etablerades förmåga att tillskriva outsiders gruppskam: ”En grupp kan effektivt stigmatisera en annan bara så länge som den är väletablerad i de maktpositioner från vilka den stigmatiserade gruppen är utestängd” (Elias 2010:33). Stigmatiseringen var ännu mer tydlig bortom den lokala processen; nyhetsmediers rapportering om skidresan, vissa med en hård retorik mot föreningen (se SVT 2012) fick till följd att mängder av rasistiska angrepp mot Pantrarna publicerades på nätsidor.

Majsa berättade under förmötet 12 juni 2012 att hon hade pratat i telefon med en nämndledamot för att få veta var de stod och fick till svar att Pantrarna behövde vinna tillbaka nämndens förtroende. Det fick henne att undra: *Vem är det som ska ha förtroende för vem egentligen? Ska politikerna ha förtroende för folket eller är det tvärtom – att folk ska ha förtroende för sina politiker?* Pantrarna har påpekat flera gånger att det finns ett bristande förtroende för politikerna bland Biskopsgårdens unga. Ett minskande förtroende för politiker är dessutom en allmän trend i Sverige (Dahlstedt 2005). På mötet varnade Majsa för att förtroendet för politikerna skulle minska ytterligare bland stadsdelens unga genom att utesluta Pantrarna från det fortsatta arbetet med tanke på föreningens förankring bland ortens unga. Den asymmetriska maktrelationen blir här tydlig: trots att Pantrarna inte har haft något vidare förtroende för politikerna har de fortsatt att samarbeta med dem. Även om Pantrarna hade fattat beslut att lägga dialoggruppen på is med anledning av bristande förtroende så hade det hade i praktiken endast inneburit ett utträde för dem själva, eftersom planeringen av fritidsgården inte krävde deras medverkan. Under förmötet kritiserade Majsa politikernas beslut: *Det är verkligen att vända ryggen och visa svek och opålitlighet från ert håll.* Hon påpekade även att beslutet var orimligt:

Hur många hundratals exempel finns det inte på "misslyckade" skolresor, föreningsläger, kick-offer /.../ men det har aldrig fått sådana här repressalier /.../ för det ingår i den normen på något sätt. men så fort det är en gräsrotsförening i förorten, då kan man ta till med så jäkla hårda metoder. (Majsa)

Uttalandet väcker tankar: hade politikerna legitimt kunnat frysa ett pågående samarbete med exempelvis en skola för att en skolklass gjort något likställigt med det som hände på skidresan? Eller för den delen med en Rotaryklubb eller liknande? I min förståelse av situationen var frysningen möjlig inte bara genom den asymmetriska maktrelationen utan även genom den grundläggande figurationen etablerade-outsiders som existerar bortom processen i Biskopsgården; genom att skidresan kunde kopplas till stigmatiserande föreställningar om opålitlighet och laglöshet hos förortens unga.

Under mötet påminde Pantrarna om alla de odelat lyckade aktiviteter de hade arrangerat tidigare och de visade ett pris som de hade vunnit för ”bästa organisation” på FORIX (Förorternas riksdag) förortsgala, troligtvis med en förhoppning om att återfå SDN:s förtroende. Planen är framöver att Pantrarna tillsammans med andra föreningar och ungdomar i Biskopsgården utformar fritidsgården, vilket Pantrarna är positiva till. I backspegeln inser de att de borde ha bjudit in andra föreningar och aktörer till

dialoggruppen redan från början, något som hade kunnat ge dem ett bättre förhandlingsläge.

5.7 De etablerades nätverk

På min fråga om de tycker att Pantrarna har haft makt svarar politikerna jakande men byter till andra, kanske mildare ord som påverkan och inflytande. De anser att Pantrarna har gjort nytta genom att påvisa behov och genom att påskynda processen. Anders anser också att de har gjort stor nytta genom att de har ”tagit hand om jättemånga ungdomar som har varit på gliden”. Henrik säger att han är stolt över Pantrarna och anser att förvaltningen ska jobba mer på det sätt som Pantrarna har gjort: *Se behovet, analysera och sedan göra något åt det*. Henrik säger också: *De har faktiskt sett till att vi får 2,8 miljoner extra till ungdomsverksamheter i Västra Hisingen. Och det är få stadsdelar, kommuner i det här landet som satsar så mycket pengar extra på ungdomsverksamhet*. De intervjuade politikerna och tjänstemannen är säkra på att det hade blivit någon form av fritidsverksamhet även utan Pantrarnas engagemang i frågan, även om den kanske inte hade blivit exakt sådan som nu är planen: kanske hade den riktat in sig på en annan åldersgrupp och kanske hade den inte planerats till just Södra Biskopsgården. Hur det hade blivit utan Pantrarna vet ingen, men det står klart att föreningen nådde sitt mål.

Pantrarna anser själva att de har haft makt, men tillägger att anledningen till att de har lyckats utöva makt är att de har varit aktiva på flera fronter samtidigt och inte har förlitat sig på ett enda forum. När vi pratar om en av Pantrarnas kampanjer, där de fick Göteborgsposten att gå med på tre konkreta krav, säger Murat och Majsa, skämtsamt men ändå med ett underliggande allvar:

Murat: Men vi är mycket väl medvetna om att alla sådana här relationer vi gör med etablissemang, de är en tvångsrelation /.../ de vill inte ens vara med oss egentligen, men de är tvungna till det!

Majsa: Tvångsäktenskap!

Murat: Ja tvångsäktenskap! Där har du det! En perfekt definition av det här fenomenet som vi sysslar med. Politikerna samma sak, de vill inte sitta där med oss, men de är tvungna.

Anledningen till att politikerna var tvungna, menar de, är för att exponeringen i media tillsammans med Pantrarnas outtröttliga agitation gjorde det omöjligt för SDN att bortse från Pantrarna. Relationer med etablissemang, som Murat uttryckte det, kan översättas till *maktrelationer* med etablissemang. Majsa säger: *Genom att ingå de här tvångsäktenskapen så tar man sin rätt att ingå i samhället och vara medborgare, man tar plats på de arenor som man annars blir utesluten från*. Det är inte bara de politiska beslutsorganen som upplevs motarbeta Pantrarna:

Murat: Det är ett nätverk. Det är ingen konspiration. Jag tror inte på att de här inflytelserika personerna med makt – polis, fältare, chefer, förvaltningen, politikerna, media – jag tror inte att de sitter på ett möte och säger ”nu ska vi sabotera Pantrarna”, utan de gör det automatiskt. När de ser den här reaktionen svarar de på ett och samma sätt allihopa. Och de svarar *emot* oss.

Majsa: Det är därför vi hela tiden är i ett strukturellt underläge, vi har uppförsbacke i allting. Jag menar kom igen, vi är unga, vi är invandrare, vi bor i förorten.

Rodrigo: Och vi har inte ens mycket pengar.

Alejandro: Och vi är revolutionärer.

Majsa: Ja, och arbetare – alltså alla grejerna är emot. Och då är det klart att, då kommer man att möta hinder på alla olika fronter man försöker ta sig igenom.

Nykomlingarna i samhället som Elias studerade blev av de etablerade utfryssta från olika slags maktpositioner. Men, i likhet med Murats beskrivning ”det är ingen konspiration”, menar Elias att:

Det betyder inte att det fanns en överenskommen plan från ”bybornas” sida att handla så. Det var en ofrivillig reaktion på en specifik situation i linje med ”bygemenskapens” hela struktur, tradition och perspektiv. Det betyder heller inte att det fanns någon personlig fiendskap eller ens att det förekom ständiga personliga konflikter mellan alla individer från de båda grupperna. (2010:87 f.)

Så kan vi också se på den studerade processen. Även om det aldrig har varit politikernas eller tjänstemännens vilja så är det fullt möjligt att exkluderande mönster reproduceras på sätt som kanske framförallt är tydliga för de exkluderade själva. De etablerade sluter leden, medvetet eller omedvetet, när outsiders gör anspråk på deras makt (Elias 2010). Det ”strukturella underläge” som Majsa nämnde, har sin grund i att de etablerades makt hotas när förorten försöker flytta fram sina positioner. Pantrarnas agerande, frammanat genom de etablerades praktiker, är en reaktion på diskriminering verkställd genom uteslutning från maktens rum, och även genom repression. Under ett förmöte sade Majsa:

Vad sägs om att ha dialogpoliser här inne på era möten istället för på torget bland ungdomar, så att de kan säkerställa våra medborgerliga rättigheter, så att inte flera brottsliga "beslut" tas över våra huvuden? För vi är trötta på att bli behandlade som potentiellt kriminella och opålitliga. (Majsa)

Majsas uttalande pekar mot ”nätverket” som Murat nämnde i citatet ovan, och stämmer väl överens med hur de etablerade ständigt betraktar outsiders som ”opålitliga, odisciplinerade och laglösa” (Elias 2010:38). Det synsättet blev tydligt i hur delar av nyhetsmedier och politikerna reagerade på incidenterna under skidresan; de gick att koppla till allmänna föreställningar om outsiders. Föreställningarna har även applicerats på Pantrarna från polisens håll. En av Pantrarnas yngsta medlemmars mamma fick ett besök av en polis som hävdade att föreningen sysslade med kriminalitet, och under en demonstration sade en närpolis samma sak till ett annat barn som var nyfiken på föreningen. Den typen av händelser, likaså poliskontroller utan brottsmisstanke, har också bidragit till att Pantrarna har upplevt att man har försökt att förstöra för föreningen och splittra den. Ett annat fenomen som har upplevts som en motgång har varit föreställningar om att Pantrarna är inkompetenta. Ett av Majsas anföranden bemöttes av en politiker med orden: *Det var välskrivet, jättebra!* ”Komplimangen” upplevde hon snarast som ett förminskande. *De förutsätter att vi är knäppa i huvudet*, menar Alejandro. Ytterligare något som pekats ut som en motgång är vissa journalisters rapportering. Ibland har medier hjälpt föreningen, men ibland har de förstört för dem, som i exemplet med skidresan. ”Nätverket” som Murat kallade det i citatet ovan – vi kan också kalla det de etablerade – har således på flera spelplaner inverkat på Pantrarnas maktutövning – varpå de har

svarat med motstånd. Maktstriderna är många, och den studerade processen med fritidsgården kan betraktas avskilt, men inte anses vara avskild, från samtida processer.

Håkan påtalar något han ser som problematiskt med stormningarna. Som ordförande i nämnden har han ansvar för att alla kommer till tals, något som inte fungerade så bra under stormningarna:

Håkan: Det var flera andra som inte fick göra sin talan hörd. Då kan man ju diskutera, är det demokrati? Bara för att vi är många som kommer in här nu så är det vi som ska prata? Det är ju inte riktigt så. /.../ Som jag sa tidigare så var ju en del i affekt, i och med mängden människor som kommer in, så kan det ju kännas både hotfullt och – även om jag inte kände mig hotad – /.../ men man kunde ju uppleva det kanske då, det får var och en själv berätta om i så fall. Utifrån den aspekten, då är väl inte demokratin som allra bäst om man säger så.

Sarah: Utan när demokratin är som allra bäst, hur...

Håkan: Ja, det är ju när alla får komma till tals. Även de som satt där och hade mötet /.../. De hade väl ingen aning om att Pantrarna skulle komma, även om dom visste det så har de ju lika stor rätt och framföra sina saker /.../ till oss som Pantrarna. Men det fick de ingen chans till då, just vid det mötet.

Reglerna för förmöten är snäva: de hålls en gång i månaden i 45 minuter i begränsade lokaler. Lokalen som stormades i oktober 2011 lämnade bara ett tiotal platser till deltagare från allmänheten. När majoriteten av demonstranter ombads att lämna lokalen med hänvisning till brandföreskrifterna, ifrågasattes valet av lokal. En deltagare undrade: *Vad har man för syn på demokrati då?* Demonstranterna stannade och lösningen fick istället bli att flytta fram punkten med fritidsgården så att de kunde gå därefter. När demonstranterna under själva nämndsammanträdet ombads vara tysta, sade Håkan: *Är det så att vi inte kan hålla mötet här då måste vi avbryta mötet.* Det fick en annan deltagare att reagera: *Ja vem har möte du med? Handlar det om oss eller handlar det om dig eller handlar det om vem?* Håkans resonemang i citatet ovan – att demokrati är när alla får komma till tals – är enkelt att hålla med om ifall vi talar om ett enda möte och de enskilda individer som deltar. Men ur ett större perspektiv, om vi ser till vilka grupper som brukar få komma till tals och utöva makt i samhället problematiseras resonemanget. Kanske kom de personer som redan satt där från grupper som oftare kommer till tals och blir hörda. Kanske var det mest demokratiska som hänt SDN Västra Hisingen att Pantrarna kom in genom dörren.

6. Slutsatser och avslutande diskussion

Föreliggande studie har undersökt maktrelationer mellan SDN, SDF och Pantrarna i den process som arbetet för en fritidsgård har inneburit, utifrån frågan: *Hur har de studerade aktörerna utövat makt gentemot varandra?* Enligt min tolkning av den studerade processen har Pantrarnas makt reglerats av byråkratiska spelregler, medan SDN/SDF:s makt har reglerats av Pantrarnas aktiva agerande. Att Pantrarna har lyckats nå sitt mål i fråga om fritidsgården ser de själva som ett resultat av att de har varit aktiva på flera fronter samtidigt, istället för att bara lita på dialoggruppen där representanter från SDN, SDF och Pantrarna ingick. Dialoggruppen gav ett ”delresultat” genom att en lördagsverksamhet startade

på en redan existerande fritidsgård, men den slutliga lösningen för den nya fritidsgården kom när dialoggruppen inte längre var i bruk. Konfrontation i form av stormning av förmöten har varit en direkt konsekvens av att Pantrarna har upplevt att de har blivit motarbetade och av att dialoggruppen inte gav tillfredsställande resultat. De inbördes maktrelationerna har varit avgörande för hur processen har tagit form. Enligt min tolkning har dialoggruppen varit ett forum där Pantrarnas maktutövning har begränsats, varpå de har agerat för att expandera sin maktutövning genom aktioner, i synnerhet stormningar, och genom andra kanaler så som media.

Med hjälp av Norbert Elias modell etablerade-outsiders har jag beskrivit förorten som försatt i en outsiderposition i förhållande till samhällets etablerade skikt. Figurationen etablerade-outsiders gjorde sig framförallt synlig när dialoggruppen lades på is med hänvisning till incidenterna under skidresan, vilket jag ser som ett exempel på *pars pro toto* där Pantrarna bedömdes efter sin ”värsta” minoritet. Den grundläggande etablerade-outsiders-figurationen gav, enligt min tolkning, utslag i den mindre figurationen och tillät att negativa föreställningar om outsiders kunde appliceras på Pantrarna. Föreningens motåtgärd blev att delta i ett förmöte där beslutet kritiserades och där de fick ett rakt svar på att de skulle ingå i den fortsatta planeringen tillsammans med andra föreningar och ungdomar: ett exempel på hur maktrelationen är en process.

Något som har varit framträdande i studien är hur olika processen beskrivs av de inblandade. Politikerna ser framförallt samarbete och att de har lyssnat, medan Pantrarna har upplevt att de har blivit motarbetade och att de har fått kämpa för att bli hörda. Mittemellan står en tjänsteman som tycker att förvaltningen har haft en fungerande dialog med både politikerna och Pantrarna men som också beskriver att dialogen mellan de två senare ibland inte har fungerat. Jag anser att det vore fruktlöst att försöka välja en ”sann” berättelse och förkasta de andra – som subjektiva upplevelser är de alla lika riktiga och lika användbara för att förstå processen. Viktigare är att förstå vari de olika upplevelserna har sin grund. Enligt min tolkning är en anledning till att Pantrarna har känt sig motarbetade att de organiserar en del av befolkningen som har ett förhållandevis litet inflytande i samhällets politiska rum. En förort som kräver mer makt blir ett hot mot de etablerade: att en part inom en maktrelation får mer makt måste innebära att den andra parten får mindre makt. Det motstånd som Pantrarna stöter på är mångfacetterat, det orsakas av en grundläggande struktur av under- och överordning i fråga om samhälleligt inflytande.

Om den rådande representativa demokratin är för hegemonisk för att se till att all offentlig makt verkligen utgår från folket så behöver den en ny skepnad. Att tillvarata den folkliga maktutövning som Pantrarna är ett exempel på kan främja jämlikhet. Jag tror att förortsinitiativ av Pantrarnas slag är väsentliga för att förändra det segregerade samhälle vi lever i, där förorten förpassas till periferin. Integrationsinsatser som kommer från överordnade grupper låser fast samhället i en diskriminerande praktik: ”dom” ska integreras av ”oss” (Kamali 2006). Insatser för ökad jämlikhet och ökat politiskt inflytande som sker på förortens egna villkor, där förortsbor själva lyfter fram problem, behov och lösningar, har en potential att förändra utan att reproducera sådant förtryck.

7. Källförteckning

Allelin, Majsa (2013). Vi är en bred folkrörelse – inga offer. *ETC Göteborg*, 13 maj.

<http://goteborg.etc.se/debatt/vi-ar-en-bred-folkrörelse-inga-offer> [2013-05-14]

Bozinovska, Snezana (2012). Indraget bidrag efter stökig skidresa. *Göteborgsposten*, 20 april. Tillgänglig på nätet: <http://www.gp.se/nyheter/goteborg/1.922063-indraget-bidrag-efter-stokig-skidresa?m=print>

Brolin, Kalle (2012). Vår slogan blev: All makt åt alla folk. *Yelah*.

<https://yelah.net/samhalle/reportage/var-slogan-blev-all-makt-at-alla-folk> [2012-09-16].

Cabero, Maria Pia (2009). Växande nätverk vill stoppa besparingar i skolan. *Göteborgs Fria*, 30 september. Tillgänglig på nätet: <http://www.goteborgsfria.nu/artikel/80888>

Christell, Madeleine (2010). Kommunen ratar folkhögskolan i Biskopsgården. *DirektPress*.

<http://www.direktpress.se/goteborg/Hisingen/Nyheter/Folkhogskola-Biskopsgarden/> [2012-09-16].

Dahlstedt, Magnus (2005). *Reserverad demokrati: representation i ett mångetniskt Sverige*. Diss.

Linköping : Linköpings universitet, 2005

Dahlstedt, Magnus (2006). Viljan att aktivera. Mobilisering av förorten som politisk teknologi.

Utbildning & demokrati 2006, vol 15, nr 3, 83–106.

Demokratiutredningen (2000). *En uthållig demokrati!: politik för folkstyrelse på 2000-talet :*

Demokratiutredningens betänkande. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer

Elias, Norbert (1998). *On civilization, power, and knowledge: selected writings*. Chicago, Ill.: University of Chicago Press

Elias, Norbert (2012). *What is sociology?* Rev. ed. Dublin: University College Dublin Press

Elias, Norbert & Scotson, John L. (2010). *Etablerade och outsiders*. 2. utök. och rev. uppl. Lund: Arkiv

Ericsson, Urban, Molina, Irene & Ristilampi, Per-Markku (2002). *Miljonprogram och media: föreställningar om människor och förorter*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Facebook (2012). <http://www.facebook.com/events/193385360765921/> [2012-12-12]

Gabriel, Norman & Mennell, Stephen (red.) (2011). *Norbert Elias and figurational research: processual thinking in sociology*. Malden, Mass.: Wiley-Blackwell

GPTV (2011). <http://youtu.be/TIEFRMqA8sw> [2012-12-16]

Göteborgs stad, 2007. Inkomster. <http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf/34f4087fac810b1ac1256cdf003efa4b/16b979c931405ac1c12576d40048526a!OpenDocument> [2013-05-10]

Göteborgs stadskansli (2010). Göteborgs Stads 10 nya stadsdelsnämnder. [http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf/3a1ad6102b0c4f0ac1256cdf004881c0/8c6c903d7b3e9cbcc12576b800574735/\\$FILE/Statistisk%20beskrivning%20av%2010%20nya%20SDN.pdf](http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf/3a1ad6102b0c4f0ac1256cdf004881c0/8c6c903d7b3e9cbcc12576b800574735/$FILE/Statistisk%20beskrivning%20av%2010%20nya%20SDN.pdf) [2012-12-21]

Hultén, Eva-Lotta (2010). Föräldrar mot nedskärningar. *Ordfront*, nr 3, 2010. Tillgänglig på nätet: <http://evalottahulten.com/artiklar-och-reportage/foraldrar-mot-nedskarningar-ordfront-maj-10/>

Jonsson, Stefan (2004). Rasism och nyrasism i Sverige 1993-2003. I Balibar, Étienne, Mattsson, Katarina & Lindberg, Ingemar. *Rasism i Europa: kontinuitet och förändring : rapport från forskarseminariet 5 november 2003*. Stockholm: Agora

Kamali, Masoud (2006). Den segregande integrationen. I Sverige. *Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. Den segregande integrationen: om social sammanhållning och dess hinder: rapport*. Stockholm: Fritze

Kelilnejad, Rayén (2013). *Identitet, gemenskap och social mobilisering. En studie om andragenerationens invandrare och social mobilisering i förorten*. Lunds universitet, Socialhögskolan.

Kings, Lisa (2011). *Till det lokalas försvar: civilsamhället i den urbana periferin*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2011

Mattson, Katarina (2004). Vit rasism. I Balibar, Étienne, Mattsson, Katarina & Lindberg, Ingemar. *Rasism i Europa: kontinuitet och förändring : rapport från forskarseminariet 5 november 2003*. Stockholm: Agora

- Molina, Irene (1997). *Stadens rasifiering: etnisk boendesegregation i folkhemmet*. Diss. Uppsala : Univ.
- Möller, Valdemar (2012). Lisa Kings försvarar förorten. *Fria tidningen*, 30 november.
<http://www.fria.nu/artikel/95437> [2013-05-10]
- Palmestål, Leo & Rundberg, Anders (2012). *Behandla inte oss som djur*. <http://youtu.be/eG2LVIfBoIA>
[2013-01-10]
- Pantrarnas hemsida (2012). <http://pantrarna.wordpress.com/om-pantrarna/> [2012-12-12]
- Protokoll, samtliga protokoll som har använts finns tillgängliga på Göteborgs stads hemsida, under Handlingar och protokoll www.goteborg.se
- Regeringskansliet (2011). Satsning på skolor i utanförskapsområden.
<http://www.regeringen.se/sb/d/14056/a/182492> [2013-05-15]
- Regeringskansliet (2012). Stimulansmedel för att stärka utanförskapsområden.
<http://www.regeringen.se/sb/d/16310/a/198155> [2013-05-15]
- Salonen, Tapio (2012). *Barns ekonomiska utsatthet i Sverige : årsrapport 2012:2*. Tillgänglig på nätet:
<http://www.raddabarnen.se/Documents/vad-vi-gor/sverige/samhallets-ansvar/barnfattigdom/Barnfattigdom2012-2-l%C3%A5ng.pdf> [2012-12-28]
- Sahlberg, Anders (2009). Föräldrar går ihop i Biskopsgården. *Göteborgsposten*, 21 april. Tillgänglig på nätet: <http://www.gp.se/nyheter/goteborg/1.98179-foraldrar-gar-ihop-i-biskopsgarden?m=print>
- Sernhede, Ove (2007). *Alienation is my nation: hiphop och unga mäns utanförskap i Det nya Sverige*. [Ny utg.] Stockholm: Ordfront
- SVT (2012). <http://www.svt.se/nyheter/regionalt/vastnytt/det-har-varit-stokigt> [2013-05-10]
- Tjänsteutlåtanden, samtliga tjänsteutlåtanden som har använts finns tillgängliga på Göteborgs stads hemsida, under Handlingar och protokoll www.goteborg.se

Tahvilzadeh, Nazem (2013). Medborgardialoger – dess kritiker och förkämpar / Dialogens politik – demokratiutveckling med förhinder. I Stenberg, Jenny, Abrahamsson, Hans, Benesch, Henric, Berg, Martin, Castell, Pål, Corkhill, Emma, Danielsson, Sara, Fridén, Anna, Heed Styffe, Rakel, Jadelius, Lars, Larberg, Vanja & Tahvilzadeh, Nazem. *Framtiden är redan här: hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling*. Göteborg: Chalmers tekniska högskola

Västfolket (2010). Befolkning: Folkmängd 2011 efter ålder, primärområden.

<http://www4.goteborg.se/prod/sk/statistik/statistikr5.nsf/f9212385962bced1c1256c61004d5b40/8ed274f1bccd9f44c1256d3a003c4ffd!OpenDocument> [2012-12-21]